

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ถั่วลิสง เป็นพืชชนิดหนึ่งที่ปลูกกันอย่างแพร่หลายในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ผลผลิตที่ได้จากการปลูกถั่วลิสงมีประมาณปีละ 1 ล้านตันเศษ และเนื้อที่เพาะปลูกมีประมาณ 7 ล้านไร่เศษ แหล่งปลูกที่สำคัญได้แก่ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง ถั่วลิสงเป็นพืชที่มีความสำคัญต่อการเพาะปลูกอันเป็นอาชีพหลักของเกษตรกร และยังใช้เป็นพืชหมุนเวียนที่ปลูกหลังการปลูกพืชหลักได้เป็นอย่างดี เพราะถั่วลิสงเป็นพืชที่ช่วยอนุรักษ์ดิน และช่วยบรรเทาความเสียหายของดินในภาวะฝนแล้ง ผลผลิตที่ได้จากการปลูกถั่วลิสง นอกจากจะใช้บริโภคโดยตรงแล้วยังใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมหลายประเภท ตลอดจนเป็นสินค้าออกที่สำคัญอย่างหนึ่งของประเทศ ดังนั้นถั่วลิสงจึงเป็นพืชที่ทำรายได้ให้แก่เกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

ถั่วลิสงนอกจากจะใช้บริโภคโดยตรงในรูปของถั่วต้ม ถั่วอบ และใช้เป็นส่วนผสมประกอบในการทำอาหารต่าง ๆ แล้ว ยังสามารถใช้เป็นวัตถุดิบที่สำคัญในการผลิตน้ำมันพืช ทั้งนี้เพราะถั่วลิสงเป็นเมล็ดพืชน้ำมันที่มีปริมาณน้ำมันถึง 45 % ของน้ำหนักเมล็ดตัว ซึ่งนับว่าเป็นเมล็ดพืชน้ำมันที่มีปริมาณน้ำมันสูงที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับเมล็ดพืชน้ำมันอื่น ๆ เช่น ถั่วเหลือง มันฝ้าย น้ำมันถั่วลิสงที่มีคุณภาพดีจะใช้เป็นน้ำมันปรุงอาหาร ส่วนน้ำมันถั่วลิสงที่มีคุณภาพรองลงมาจะใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมอื่น เช่น อุตสาหกรรมเคมี อุตสาหกรรมสี กากที่เหลือจากการสกัดน้ำมัน เรียกว่ากากถั่วลิสงจะใช้เป็นวัตถุดิบของอุตสาหกรรมอาหารสัตว์และอุตสาหกรรมทำปุ๋ย

ปัจจุบันประชาชนมีความต้องการบริโภคน้ำมันพืชเพิ่มขึ้น แต่วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตน้ำมันพืชที่สำคัญ เช่น เมล็ดถั่วเหลืองยังมีไม่เพียงพอ ฉะนั้นจึงเป็นที่คาดหมายกันว่าการส่งเสริมการผลิตน้ำมันพืชโดยใช้ถั่วลิสงเป็นวัตถุดิบจะช่วยในปริมาณน้ำมันพืชสำหรับบริโภคมากขึ้น จากการสัมมนาเรื่องอุตสาหกรรมน้ำมันพืชเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2524 ซึ่งจัดโดยสถาบัน-

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย อันประกอบด้วยฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม น้ำมันพืชทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชน มีการอภิปรายถึงปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับน้ำมันพืชตั้งแต่ ปัญหาทางด้านวัตถุดิบ การผลิตและการจำหน่าย ส่วนหนึ่งของการสัมมนานี้มีการกล่าวถึงการ ส่งเสริมการประกอบอุตสาหกรรมน้ำมันพืชโดยใช้ตัวลิ้งเป็นวัตถุดิบ ทั้งนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงปัญหา สถานภาพของโรงงานน้ำมันตัวลิ้งในปัจจุบัน แนวทางแก้ไขตลอดจนข้อเสนอแนะบางประการ ด้วย

จากความสำคัญดังกล่าว ตัวลิ้งจึงจัดเป็นพืชเศรษฐกิจชนิดหนึ่งตามแผนเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) การใช้ตัวลิ้งเป็นวัตถุดิบในการผลิตน้ำมัน พืชจึงเป็นการสอดคล้องกับแผนพัฒนาฉบับนี้ เพราะเป็นการสนับสนุนนโยบายของรัฐในการเพิ่ม ปริมาณผลผลิตทางการเกษตร

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า เพื่อเป็นการส่งเสริมการผลิตน้ำมันตัว - ลิ้งจึงควรมีการศึกษาต้นทุนและรายได้จากการปลูกตัวลิ้ง เพื่อเป็นแนวทางพิจารณาการส่งเสริม การเพาะปลูกเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตน้ำมัน รวมทั้งศึกษาต้นทุนและรายได้จากการผลิต น้ำมัน ตลอดจนสถานการณ์การผลิตและการจำหน่ายตัวลิ้ง อันจะช่วยแสดงให้เห็นถึงปัญหา ต่าง ๆ ซึ่งจะได้หาทางแก้ไขต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อให้ทราบถึงภาวะการผลิตและการค้า ตัวลิ้ง น้ำมันตัวลิ้ง และกากตัว ลิ้งในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาต้นทุนและรายได้ของเกษตรกรจากการปลูกตัวลิ้ง เปรียบเทียบกับ พืชอย่างอื่นอื่น เพื่อจะได้ทราบแนวโน้มของผลผลิตทั้งปริมาณและราคา เนื่องจากเป็นปัจจัย สำคัญต่อต้นทุนการผลิตน้ำมันตัวลิ้ง
3. เพื่อให้ทราบถึงต้นทุนและรายได้ของการผลิตน้ำมันโดยเฉลี่ย จะได้เป็นแนวทาง สำหรับการพิจารณาว่าควรแก่การส่งเสริมการผลิตหรือไม่ และเพื่อศึกษาความแตกต่างของต้นทุน และรายได้ของโรงงานแต่ละแห่งที่มีกรรมวิธีการผลิตที่ต่างกัน เพื่อเป็นแนวทางให้โรงงานปรับปรุง การผลิตให้ดีขึ้น

4. เพื่อเล่นออกแบบแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น

ขอบเขตของการศึกษา

1. ในการศึกษาเกี่ยวกับต้นทุนและรายได้จากการปลูกถั่วลิสงจะศึกษาถึงส่วนประกอบของต้นทุนการปลูกในเชิงเศรษฐกิจ (Economic Analysis) และเชิงจัดการฟาร์ม (Farm Management Analysis) ในภาคต่าง ๆ ของประเทศ และวิเคราะห์ผลตอบแทนจากการปลูก โดยเปรียบเทียบกับตัวเหลืองซึ่งเป็นพืชที่มีฤดูกาลปลูกที่ใกล้เคียงกันและเป็นวัตถุดิบที่สำคัญของอุตสาหกรรมน้ำมันพืชในปัจจุบัน ทั้งนี้จะใช้ข้อมูลเบื้องต้นที่ได้จากการสำรวจตัวอย่างของฝ่ายเศรษฐกิจการผลิตพืช กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ในปีเพาะปลูก 2520/21-2523/24

2. ในการศึกษาถึงต้นทุนและรายได้จากการผลิตน้ำมันถั่วลิสงซึ่งในที่นี้เป็นการผลิตน้ำมันถั่วลิสงในลักษณะของน้ำมันดิบนั้น จะแบ่งการศึกษาออกเป็นสองขั้นตอนคือ ขั้นตอนการกระเทาะเปลือกถั่วลิสง และขั้นตอนการสกัดน้ำมันถั่วลิสง เพื่อจะได้ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลตอบแทนระหว่างการค้าเมล็ดถั่วลิสงและการค้าน้ำมันถั่วลิสง โรงงานผู้ผลิตน้ำมันถั่วลิสงในลักษณะน้ำมันดิบมีอยู่ในประเทศไทยทั้งสิ้นประมาณ 20 โรงงาน ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาข้อมูลจากโรงงานดังกล่าวเป็นจำนวน 4 โรงงาน ซึ่งเป็นโรงงานที่มีขนาดใหญ่และมีกำลังผลิตสม่ำเสมอกว่าโรงงานอื่น ๆ

วิธีการศึกษา

ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลทั้งจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ และจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ โดยมีขั้นตอนการศึกษาดังนี้

ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการสอบถามเจ้าของโรงงานสกัดน้ำมันถั่วลิสงที่ตั้งอยู่ตามภาคต่าง ๆ ที่มีการผลิตน้ำมันถั่วลิสง นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เข้าสังเกตการผลิตน้ำมันถั่วลิสงของโรงงานผู้ผลิตเหล่านั้นด้วย โดยได้ออกสำรวจระหว่างเดือนตุลาคม-ธันวาคม พ.ศ. 2526

การสำรวจนี้ ผู้วิจัยประสบปัญหาจากการที่โรงงานสกัดน้ำมันถั่วลิสงไม่มีวิธีการบันทึกตัวเลขทางบัญชีที่สมบูรณ์ จึงต้องอาศัยการสอบถามและการสังเกตการปฏิบัติงานประกอบ

ข้อมูลทุติยภูมิ ได้จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารอ้างอิง ตัวเลข สถิติ บทความ และ รายงานวิจัยต่าง ๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมเศรษฐกิจการเกษตร กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ กรมศุลกากร กระทรวงอุตสาหกรรม นอกจากนี้ก็ได้ข้อมูลจากงานวิจัยของฝ่ายต่าง ๆ และขอรายละเอียดเพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลดังกล่าวด้วย

ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทั้งสองแหล่งที่รวบรวมได้นี้มาวิเคราะห์หาต้นทุนและรายได้จากการปลูกถั่วลิสง การผลิตน้ำมันถั่วลิสง แล้วจึงสรุปผลการศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

การวิจัยนี้ทำให้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพการผลิตและการค้าถั่วลิสงและน้ำมันถั่วลิสง ต้นทุนและรายได้จากการปลูกถั่วลิสงและการผลิตน้ำมันถั่วลิสง อันเป็นแนวทางชี้ให้เห็นว่ามีความเป็นไปได้หรือไม่ในการส่งเสริมถั่วลิสงให้เป็นวัตถุดิบในการสกัดน้ำมัน ผลจากการศึกษายังสามารถชี้เป็นแนวทางในการตัดสินใจลงทุนทำการผลิตและการวางแผนการผลิตของโรงงาน ทั้งนี้จะมุ่งทำการผลิตให้มีต้นทุนต่ำแต่ได้รับอัตราผลตอบแทนสูง นอกจากนี้รัฐบาลยังสามารถชี้เป็นแนวทางในการพิจารณาให้ความช่วยเหลือตลอดจนมีมาตรการสนับสนุนทั้งทางด้าน การปลูกถั่วลิสงและการผลิตน้ำมันถั่วลิสงต่อไป